

Андрій Смолій

Київський національний університет ім. Т. Шевченка, Україна

РОЗВИТОК ЄВРОПЕЙСЬКИХ МИТНИХ СОЮЗІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Andrii Smolii

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

DEVELOPMENT OF EUROPEAN CUSTOMS UNIONS AT THE PRESENT STAGE

The article comprehensively discusses the development and establishment of customs unions and free trade zones in the European continent, as well as creating further major interstate formations and customs unions. Particularly, the conditions and the subsequent creation of the European Union and its customs system within the international customs law. We refer to the fact that the purpose of the European integration process from the very beginning of their appearance was just to facilitate trade between the territories of member states, not for one or more European customs unions. We consider the main customs and economic entities on the territory of the European continent that preceded the formation of the European Union and other modern customs formations of international legal agreements both within the EU and with third countries. The prospects for further development of European institutions relating to customs unions and similar customs formations were analyzed.

Key words: customs union, tariffs, international integration, harmonization, free trade zone.

Розглядаючи міжнародне митне співробітництво як організаційний процес що є закономірною, послідовною, безперервною зміною послідовних моментів розвитку міждержавних зв'язків з питань митного регулювання, обов'язково треба звернути увагу на його роль і місце в становленні європейської інтеграції.

Так, одні автори розглядали інтеграційні процеси в рамках окремих міждержавних об'єднань¹. Інші поділяли їх на такі, що відбувалися між капіталістичними та соціалістичними країнами². Основна увага була спрямована на політичні та економічні аспекти інтеграції (інколи їх відокремлювали), досліджувались окремі її напрямки, як-от європейська аграрна інтеграція.

Специфічна риса інтеграції полягає в її регіональному характері. Вона має тенденцію розвиватися в тих районах світу, де для цього існують необхідні економічні й політичні передумови, та об'єднує переважно сусідні, територіально близько розташовані держави. Якщо міжнародне співробітництво в інших його проявах може розвиватися і розвивається між будь-якими країнами, будь-якими регіонами, то інтеграція може відбуватися і відбувається між однотипними, однорідними в соціально-економічному плані державами або між державами, що мають деяку спільність соціально-політичних інтересів і цілей. Інтеграція не обмежується двосторонніми чи багатосторонніми угодами держав, а потребує утворення спеціальних міждержавних інститутів, здатних координувати дії урядів, проводити в тих чи інших масштабах спільну економічну політику³.

Більше того, узгодження і координація дій між двома чи більше державами аж ніяк не породжують необхідності їх здійснення в рамках утворених наднаціональних політичних інституцій і не обов'язково вказують на втрату ними своєї самостійності або на відмову від свого суверенітету на користь останніх. Усе це може відбуватись на основі спільної розробки і спільного проведення політики у відповідних галузях, зокрема в галузі митної справи, тобто завдяки розвитку

¹ Барановский, В.Г., Гуяш, Й., Гарай, К. (1986). *Европейское сообщество: регулирование интеграционных процессов*: монография. Москва: Наука.

² Громько, А.А., Ковалев, А.Г., Севостьянов, П.П., Тихвинский, С.Л. (1984). *Дипломатический словарь*: в 3-х т. Москва: Наука.

³ Валки, Л., Грабска, В., Гюндель, Р. (1979). *Западноевропейская интеграция и мировая экономика*: монография. Москва: Мысль

міждержавного співробітництва та взаємопов'язаності політичних курсів, здійснюваних кожною з держав на індивідуальній основі.

Мабуть, саме тому, розглядаючи ознаки регіональної інтеграції, автори книги «Європейське співтовариство: регулювання інтеграційних процесів» зазначали, що інтеграція – якісно більш розвинута і зріла явище, аніж інші форми міжнародного співробітництва. Це стосується інтенсивності й глибини економічних зв'язків держав, що співпрацюють між собою, ступеня взаємодії та взаємопов'язаності їх національних господарств, а також масштабів і ступеня регулювання цих зв'язків, наявності регіональної колективної основи такого регулювання.

Саме з огляду на ці ознаки інтеграція може розвиватися і розвивається лише між державами, що належать до однієї соціальної системи, тоді як інші форми міжнародного співробітництва можуть існувати й існують між різними державами незалежно від їхнього суспільного ладу¹.

Нормативною основою розвитку митного співробітництва для досягнення європейськими державами встановленої мети стали положення Генеральної угоди з митних тарифів і торгівлі 1947 р. (далі – ГАТТ) – багатостороннього міжнародного договору, а з часом і міжнародного органу, покликаного регулювати митні та деяких інші аспекти повоєнних торгових відносин держав-членів. Офіційними цілями учасників ГАТТ визначено укладення двосторонніх угод, спрямованих на зниження митних тарифів та усунення дискримінації в міжнародній торгівлі².

Набравши чинності в січні 1948 р., положення ГАТТ чітко визначили принципи створення митних союзів і зон вільної торгівлі.

Їх характеристиці слід приділити окрему увагу, враховуючи той факт, що зони вільної торгівлі та митні союзи були й залишаються донині двома найбільш поширеними прикладами цілісних інтеграційних комплексів, участь в яких прагнуть брати майже всі європейські держави. Більше того, на думку Б. Баласси, створення зон вільної торгівлі та митних союзів відбувається в рамках правил ГАТТ і не потребує звернення їх держав-членів до заходів позитивної інтеграції³. Тобто їхнє формування відбувається в рамках процесів міжнародного співробітництва, зокрема міжнародного митного співробітництва, і не потребує прийняття єдиних нормативно-правових актів і створення спеціальних інститутів (наднаціонального характеру) для розвитку інтеграційних процесів.

Так, у ст. XXIV ГАТТ зазначалося, що під зоною вільної торгівлі мається на увазі група з двох чи більше митних територій, в якій скасовано мита й інші правила, що обмежують торгівлю (за винятком, у разі необхідності, заходів, дозволених ст. XI–XV і XX) між складовими територіями зони стосовно товарів, що походять з цих територій.

Що ж до поняття «митний союз», то відповідно до положень ГАТТ під митним союзом треба розуміти заміну однією митною територією двох або кількох митних територій, унаслідок чого:

- мита й інші заходи, що обмежують регулювання торгівлі (за винятком, у разі необхідності, заходів, дозволених ст. XI–XV і XX), було би скасовано щодо практично всієї торгівлі між складовими територіями союзу або принаймні щодо практично всієї торгівлі товарами, що походять із цих територій;

- з дотриманням положень параграфу 9 (даної угоди), кожним членом союзу щодо торгівлі з територіями, які не входять у союз, повинні застосовуватися, по суті, одні й ті ж мита й інші заходи з регулювання торгівлі.

Метою створення митного союзу чи зони вільної торгівлі було визначено «полегшення торгівлі між територіями, що їх утворюють, а не створення перешкод в торгівлі між іншими договірними сторонами і даними територіями»⁴.

У свій час відомий американський науковець Дж. Вайнер, один з основоположників теорії митних союзів, зазначав, що наявність торгових та інших бар'єрів призвело до «кризи у сфері міжнародної економіки й політики», до неефективного використання ресурсів у «закритому національному просторі». Шлях до розв'язання цієї проблеми, на його думку, має пролягати якраз через «створення зон і союзів», які забезпечували б вільний економічний обмін.

¹ Барановский, В.Г., Гуяш, Й., Гарай, К. (1986). *Европейское сообщество: регулирование интеграционных процессов*: монография. Москва: Наука.

² Аликин, Б., Аполлонов, Г., Асанов, Д. (2006). *Международные политические, экономические и общественные организации: словарь-справочник*. Москва.

³ Шемятенков, В.Г. (2013). *Европейская интеграция: учеб. пособие*. Москва: Междунар. отношения.

⁴ *The General Agreement on Tariffs and Trade* (adopted 30 October 1947, entered into force 1 January 1948) (GATT). <https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_01_e.htm>

З часом поняття «зона вільної торгівлі» та «митний союз» були глибше розтлумачені в глосарії Ради митного співробітництва – міжнародної міждержавної митної організації, спеціально створеної для полегшення та прискорення просування європейських інтеграційних процесів.

Відповідно до глосарія, зона вільної торгівлі – це сутність, утворена митними територіями асоціації держав, яка має у своїй останній фазі такі характеристики:

- звільнення від мита товарів, вироблених у будь-якій країні цієї зони;
- кожна держава зберігає власний митний тариф і власне митне законодавство;
- кожна держава зберігає власну автономію в митній справі та у сфері економічної політики;
- торгівля ґрунтується на застосуванні правил походження для врахування різних митних тарифів та уникнення відхилень у торгівлі;
- усунення сукупності розпоряджень, постанов, що обмежують торгівлю всередині такої зони¹.

В Європі першим і найбільш відомим прикладом такої асоціації держав, що утворили нову митну сутність, стала Європейська асоціація вільної торгівлі².

Митний союз визначено так: сутність, заснована митною територією, що замінює дві або декілька митних територій і має в останній фазі такі характеристики:

- загальний митний тариф і загальне або погоджене митне законодавство для застосування цього тарифу;
- відсутність стягування мит і прирівняних до них зборів під час обмінів між країнами, що утворюють митний союз, товарами, які повністю походять з цих країн, або товарами з третіх країн, стосовно яких були виконані формальності, пов'язані з імпортом, і стягнені чи гарантовані мита і прирівняні до них збори, які не було повністю або частково повернуто;
- усунення сукупності розпоряджень, постанов, що обмежують торгівлю всередині митного союзу³.

Одним із перших митних союзів у Європі, якщо не згадувати про утворений під егідою Пруссії у 1834 р. відомий «Цолльферайн», в якому поступово об'єднались більшість німецьких князівств, був митний союз між Францією і Монако, укладений у 1865 р.

Сьогодні як приклад досягнень європейської митної інтеграції можна назвати митний союз держав-членів ЄС. До єдиного митного простору союзу входять, окрім двадцяти восьми держав-членів, також Монако і Сан-Марино, що утворюють єдину митну територію відповідно: з Францією та Італією⁴.

Отже, прямуючи до утворення «цілого» як у формі зони вільної торгівлі, так і у формі митного союзу європейським державам треба було домовитись:

- по-перше, про об'єднання власних митних територій у межах спільної митної сутності (в розумінні Ради митного співробітництва), а на нашу думку, в межах спільного митного простору;
- по-друге, про скасування мита й інших еквівалентних заходів (як приклад, кількісні обмеження), які обмежували торгові обміни між державами-членами відповідних інтеграційних об'єднань.

До того ж, створюючи зону вільної торгівлі, кожна її держава-член, зберігаючи свій власний митний тариф та інші види регуляції торгівлі з третіми країнами, мала дотримуватися єдиних правил походження. Ці правила перешкоджають відхиленню торгівлі, тобто імпорту товарів з третіх країн у зону країною А (яка має нижчий зовнішній тариф, ніж країна В), з тим, щоб реекспортувати їх у країну Б. За умов існування зони вільної торгівлі виникає ситуація, коли знято всі бар'єри на шляху торгівлі товарами та послугами між країнами-учасницями. Споживачі матимуть доступ до найдешевшого джерела пропозиції по всій зоні в цілому та, як наслідок, отримають вигоду від торгівлі у формі зростання добробуту. Оскільки для країн – членів зони вільної торгівлі не існує вимоги гармонізувати свою торговельну політику щодо країн, які не є її членами, то митниці всередині зони повинні залишатись для того, щоб уникнути нечесної

¹ *Glossaire des termes douaniers internationaux* (1995). Bruxelles: Organisation mondiale des douanes.

² *This is EFTA*. (2008). Brussels: European Free Trade Association.

³ *Glossaire des termes douaniers internationaux* (1995). Bruxelles: Organisation mondiale des douanes.

⁴ *Resolution du Conseil de Cooperation Douaniere relative au Cadre de Normes visant a securiser et a faciliter le commerce mondial* (2007). Bruxelles, Organisation mondiale des douanes, 65–66.

торгівлі. Випадок нечесної торгівлі може мати місце, коли країна, що не є членом зони вільної торгівлі, може ухилитися від імпорتنих обмежень, які встановлює одна з країн-членів зони вільної торгівлі, експортуючи до цієї країни через іншу країну-члена зони вільної торгівлі, яка має ліберальний режим щодо імпорту. За допомогою прикордонних митниць контролюється походження товарів¹.

Що ж до митних союзів, то їх країни-учасниці не тільки ліквідують тарифні й кількісні обмеження на свою внутрішню торгівлю, але також вводять спільний зовнішній тариф на торгівлю з третіми країнами. Країни-учасниці беруть участь у міжнародних переговорах з торгівлі й тарифів як єдине ціле. Фактично, митний союз – це зона вільної торгівлі, яка має спільну торговельну політику стосовно країн, що не є її членами. Таким чином, при митному союзі не виникає проблеми нечесної торгівлі; до товару або послуги, які імпортуються до митного союзу, застосовуються однакові умови щодо входу, незалежно від країни, через яку вони ввозяться до зони. За відсутності потенційної можливості нечесної торгівлі зникає економічна причина існування прикордонних митниць, коли впроваджується спільна торговельна політика. Оскільки ключовий елемент торговельної політики країни – це її зовнішній тариф, то першим кроком до спільної торговельної політики є встановлення спільного зовнішнього тарифу. Після цього увага приділяється гармонізації всіх інших (нетарифних) інструментів міжнародної торговельної політики, таких як санітарні норми, адміністративні перепони на шляху торгівлі, добровільні обмеження експорту тощо. Автори монографії «Міжнародні інтеграційні процеси сучасності» зазначають, що саме цей етап є найважчим для досягнення домовленості².

На основі зазначеного правильніше говорити про те, що метою європейських інтеграційних процесів від самого початку їх виникнення було саме полегшення торгівлі між територіями їх держав-учасниць, а не створення одного чи кількох європейських митних союзів. Водночас максимальний розвиток вільної торгівлі всередині інтеграційного угруповання передбачав і посилення протекціонізму у відносинах між його учасниками та іншим світом. Самі ж зони вільної торгівлі та митні союзи, якщо їх створення не є кінцевою метою об'єднання, слід розглядати як політико-правові інструменти або засоби досягнення «цілісності», кінцевий стан якої визначається в кожному окремому випадку державами-членами того чи іншого інтеграційного об'єднання. Більше того, обов'язковою умовою такої «цілісності» є координація міждержавного співробітництва в напрямку створення спільного митного простору між відповідними державами.

На початку розвитку європейських інтеграційних процесів, як зазначає Ю. В. Шишков, передбачалося створити митний союз між державами-членами ОЕСС; проводились переговори щодо організації митного союзу Скандинавських країн, а також двосторонніх митних союзів між Францією та Італією, Грецією й Туреччиною. Однак всі вони закінчились невдачею, за винятком одного – союзу Бенілюкс, що виник на початку 1948 р.³

На нашу думку, однією з основних передумов успішного об'єднання Бельгії, Нідерландів і Люксембургу в єдиний інтеграційний союз, власне, і був успішний розвиток міжнародного митного співробітництва між ними. Насамперед це стосується відносин Бельгії та Люксембургу, які ще 25 січня 1921 р. підписали договір про формування економічного союзу. Згідно з договором держави домовились: про заборону встановлення мита і кількісних обмежень у взаємній торгівлі; про ліквідацію митного кордону між собою; про те, що всі торгові угоди від імені Бельгії та Люксембургу будуть укладатися Бельгією тощо. На території Люксембургу залишався власний митний апарат, але чиновники митного відомства повинні були носити форму, зброю і мати звання такі ж самі, як і бельгійські митники. Для забезпечення узгодженого управління національними митницями створювалася спеціальна адміністративна рада у складі трьох посадових осіб, дві з яких призначалися бельгійським урядом, а одна – урядом Люксембургу. Згідно зі ст. II договору, надходження від мит і деяких податків на товари широкого вжитку (цукор, тютюн, спирт та ін.) розподілялися пропорційно чисельності населення Бельгії та Люксембургу⁴.

¹ Будкін, В.С., Грінченко, Ю.Л., Дудченко, М.Л. (2004). *Міжнародні інтеграційні процеси сучасності: монографія*. Київ: Знання України.

² Будкін, В.С., Грінченко, Ю.Л., Дудченко, М.Л. (2004). *Міжнародні інтеграційні процеси сучасності: монографія*. Київ: Знання України.

³ Шишков, Ю.В. (1978). *Теории региональной капиталистической интеграции*. Москва: Мысль.

⁴ Козырин, А.Н. (2014). *Государственно-правовой механизм таможенной политики зарубежных стран*. Москва: моск. гос. ин-т. междунар. отношений.

Іншими словами, між державами було утворено повноцінний митний союз, складовими якого виступали єдиний міждержавний митний простір, єдине або погоджене митне законодавство та навіть єдина митна служба.

Що ж до становлення митного співробітництва між Бельгією, Люксембургом та Нідерландами, то відповідний відлік часу слід починати з 1944 р. Так, задовго до підписання Договору про заснування економічного союзу Бельгії, Нідерландів і Люксембургу від 3 лютого 1958 р. урядами трьох зазначених європейських держав 5 вересня 1944 р. підписано Лондонську митну конвенцію. Після того, як 14 березня 1947 р. у Гаазі до положень конвенції внесено певні уточнення, на основі прийнятого додаткового протоколу вона набула чинності 1 січня 1948 р. З цієї дати торгівля між країнами Бенілюксу була звільнена від усіх мит, а щодо третіх країн уведено єдиний, найнижчий у Західній Європі, зовнішній митний тариф. Наступним етапом стало звільнення взаємної торгівлі від кількісних обмежень на основі Договору про попередній союз, що набрав чинності з 1 липня 1949 р.¹

У червні 1953 р. ці три країни підписали протокол з координації економічної та соціальної політики, а 9 грудня 1953 р. – протокол щодо проведення єдиної торговельної політики стосовно імпорту й експорту в торгівлі з третіми країнами та похідних від неї платежів.

Та попри всі досягнення міжнародного митного співробітництва між державами-членами Бенілюксу найбільшого значення для розвитку європейських інтеграційних процесів мало міжнародне митне співробітництво, започатковане в рамках ОЄЕС, тобто в рамках міжнародної міжурядової організації. А після невдалої спроби перетворення у 1957 р. ОЄЕС на зону вільної торгівлі у складі всіх її держав-учасниць – у рамках утворених Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) та Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ).

Співпраця європейських держав щодо митних питань на початку створення ОЄЕС не лише підштовхнула розвиток європейських інтеграційних процесів, а й заклала засади розвитку європейської митної інтеграції та міжнародного митного співробітництва на багатосторонній регіональній та всесвітній основі. Саме так, після перших кроків у напрямку створення єдиної європейської митної сутності у формі зони вільної торгівлі чи митного союзу та скорочення митних тарифів, які суттєво перешкоджали розвитку торговельних відносин між ними, в рамках ОЄЕС було розроблено проекти трьох згадуваних раніше міжнародних конвенцій, а саме: Конвенції про номенклатуру для класифікації товарів у митних тарифах, Конвенції про оцінку товарів у митних цілях і Конвенцію про створення Ради митного співробітництва.

23 липня 1987 р. Радою ЄЕС затверджено редакцію нового митного тарифу², діючого й донині, який набрав чинності з 1 січня 1988 р. і був побудований на основі іншого багатостороннього міжнародного договору, розробленого під егідою Ради митного співробітництва, – Конвенції про гармонізовану систему опису та кодування товарів від 14 червня 1983 р.

Інакше кажучи, подальший розвиток інтеграційних процесів між державами Європейського регіону, навіть за їх незначної кількості, не мав шансів на успіх без вирішення питань європейської митної інтеграції та розширення напрямів міжнародного митного співробітництва і прогресивного розвитку його форм. Спільна діяльність держав щодо вирішення пов'язаних із інтеграцією митних питань набула настільки складного та інтенсивного характеру, що виникла потреба постійно надавати допомогу державам у координації їх дій або в організації їх спільної діяльності щодо створення Європейського митного союзу. Це підштовхнуло європейські держави до переходу від спорадичного міжнародного митного співробітництва, що відбувалося переважно на двосторонній основі, не спричиняючи якихось відчутних довгочасних наслідків, до співпраці на колективній багатосторонній основі. Було вирішено започаткувати міжнародне митне співробітництво на постійно діючій багатосторонній основі в рамках міжнародної міжурядової митної організації, а саме Ради митного співробітництва – інституційної форми міжнародного митного співробітництва, здатної координувати дії відповідних урядів та надавати їх діяльності в галузі міжнародного митного співробітництва системно-впорядкованого і навіть цілісного характеру.

Для визначення предмета митного права ЄС необхідно усвідомити природу ЄС і ступінь митної інтеграції його членів. Так, згідно зі ст. 23 Договору про заснування Європейської Спільноти

¹ Ахрамович, Р.Т., Борисов, С.И., Вагонов, Б.С. (1982). *Международные экономические организации: справочник*. Москва: Изд-во Моск. ун-та.

² *Règlement (CEE) № 2658/87 du Conseil* (23 juillet 1987).

від 25.03.1957 р. (у редакції станом на 01.01.2005 р.) основою функціонування Спільноти є митний союз, що охоплює всю торгівлю товарами та передбачає, по-перше, певні митні правила переміщення товарів усередині кордонів (ліквідація митних зборів, кількісних обмежень і т. ін.), і, по-друге, загальні для всіх країн-членів норми митного регулювання товарообігу з третіми країнами (спільний митний тариф, митні режими тощо)¹. Отже, засадою єдиного внутрішнього ринку ЄС, який є правонаступником Європейської Спільноти, є усунення мита в торгівлі між його членами, тобто вільний рух товарів, та застосування єдиного митного тарифу в торгівлі з державами поза Союзу.

Отже, митне право ЄС можна визначити як сукупність норм європейського (комунітарного) права, що регулюють зовнішні та внутрішні аспекти функціонування митного союзу країн-членів ЄС².

Митне регулювання в ЄС є дворівневим та складається з: (1) митного законодавства ЄС та (2) національних митно-правових актів. Серед джерел митного законодавства ЄС розрізняють акти первинного і вторинного права. Джерелами первинного права є статутні договори, першорядне місце з яких маємо надати Договору про заснування Європейської Спільноти від 25.03.1957 р., в якому сформульовані поняття і принципи митного союзу європейських країн.

Акти вторинного права у сфері митного регулювання мають основні правові форми у вигляді регламентів, директив, рішень. Найбільше значення для формування митного права ЄС мають регламенти. Так, Регламентом Ради ЄС № 2913/92 від 12.10.1992 р. було затверджено Митний кодекс Європейського Союзу (далі – МК ЄС), який набув чинності з 01.01.1994 року. Регламент Комісії ЄС № 2454/93 від 02.07.1993 р. запровадив так званий Кодекс з імплементації, що встановлює порядок набрання чинності МК ЄС, згодом він був доповнений Регламентом Комісії ЄС від 21.12.1993 р. і деякими актами в 1994 р. У формі регламенту закріплено й єдиний митний тариф ЄС – Регламент Ради ЄС № 2658/87 від 23.07.1987 р. «Про тариф і статистичну номенклатуру і про єдиний митний тариф». Директиви також активно використовуються як інструмент гармонізації національного законодавства європейських країн, зокрема з питань непрямого оподаткування, які тісно пов'язані з реалізацією принципу свободи руху товарів. Також до джерел європейського митного права належать численні рішення Суду ЄС, які, крім правозастосовчої функції, відіграють найголовнішу роль у тлумаченні, деталізації та заповненні прогалин договорів і актів ЄС.

Окреме місце серед джерел європейського митного права займають міжнародні митні договори (конвенції).

Повернімося до основного джерела союзного митного права – МК ЄС. Значення роботи зі створення останнього може бути виражене цитатою із супровідного меморандуму Комісії: «Представляючи цей проект, Комісія не тільки ініціює найбільш далекоглядний проект з правової консолідації, коли-небудь зроблений у сфері права ЄС, але, роблячи це на рівні ЄС в цілому, відроджує традицію деяких держав-членів інкорпорувати їх митне законодавство в єдиний збір правил, що є основою як діяльності митних органів держав, так і взаємовідносин між громадянами, учасниками торговельної діяльності та компетентними органами»³.

Відповідно до цілей свого створення МК ЄС застосовується тільки у сфері торговельних відносин ЄС з третіми країнами⁴. Обіг товарів усередині ЄС не входить до кола питань, які регулюються цим кодексом, оскільки установчі документи ЄС та принципи «спільного ринку» встановлюють їх звільнення від митного контролю. За своєю природою МК ЄС не може регулювати всі митні та торговельні заходи, які застосовуються ЄС щодо третіх країн. Оскільки метою кодексу є консолідація та систематизація загальних правил і процедур митного контролю для всіх товарів незалежно від їх природи, заходи тарифної політики, що передбачають регулювання переміщення різних груп товарів, знаходяться поза сферою застосування МК ЄС. Єдиний митний тариф ЄС, який об'єднує питання тарифного регулювання ЄС, разом із МК ЄС становлять два наріжних камені митного права ЄС у торгівлі з третіми країнами.

¹ *Договір про заснування Європейської Спільноти*. 1957. Офіційний сайт Верховної Ради України. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_017/conv>

² Энтин, Л.М. (2000). *Європейське право: учебн. для вузов*. Москва: Изд-во НОРМА.

³ Жагоров, С.В. (2004). *Таможенное право: курс лекций для студ. эконом. спец.* Гомель: УО «Белорус. торгово-эконом. ун-т потребит. кооперации».

⁴ *Council Regulation establishing the Community Customs Code (EEC) No 2913/92 (12 October 1992)*. *Official Journal* № L 302, P. 1. <<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=OJ:L:1992:302:TOC>>

Прийняття МК ЄС переслідувало такі цілі:

1. Створення єдиного правового документа, що замінив би собою безлічактів, прийнятих органами ЄС у царині митного регулювання. У цілому Кодекс об'єднав більше сімдесяти регламентів, прийнятих із 1968 по 1992 рр. У підсумку прийняття МК ЄС створило єдину правову базу митної справи в ЄС, яка є обов'язковою для застосування на всій митній території співтовариства, і зафіксувало межі правоздатності ЄС у галузі митної справи¹.

2. Досягнення цілісності, ясності та визначеності змісту. Просте відтворення норм «секторальних» (тобто таких, що регулюють окремі вузькі аспекти) актів з митного права в єдиному документі не мало б сенсу без вироблення нового підходу до систематизації цих норм. Концепція підготовки тексту МК ЄС полягала у виділенні найбільш значущих, фундаментальних положень, на базі яких можливе встановлення вузько спеціалізованих правил.

Ще на стадії розробки проекту МК ЄС Комісія прийняла рішення, що кодекс, закріплюючи певний обов'язковий перелік положень, у той же час не повинен бути перевантажений. Завдання Кодексу – відтворення правових норм у зрозумілому і логічному вигляді – не має призводити до надмірного перенасичення тексту. Виконанню цього завдання багато в чому сприяв поділ правових норм на дві частини: власне МК ЄС і Регламент Комісії № 2454/93 – так званий Кодекс з імплементації, що встановлює порядок вступу в дію МК ЄС². Так, МК ЄС складається з 9 розділів, що поєднують 253 статті, у свою чергу, Кодекс з імплементації містить 915 статей.

3. Консолідація законодавства. Можливо, Комісія могла б підготувати проект МК ЄС раніше, проте було вирішено отримати максимальну користь, складаючи кодекс на основі консолідації вже існуючих та чинних нормативно-правових актів. За винятком розділу VII частині IX (право на апеляцію), положення Кодексу повторювали норми правових актів, раніше прийнятих Радою ЄС.

МК ЄС разом з умовами його застосування, прийнятими як на рівні ЄС, так і на національному рівні, формують митні правила ЄС. Щоб уникнути можливості неоднакової інтерпретації митних розпоряджень та правил, усе митне законодавство країн-членів Євросоюзу мало бути гармонізоване з МК ЄС. Така систематизація правових норм мала своїм наслідком значне спрощення користування ними для економіки, адміністрації та судів ЄС³.

Опублікований у 2008 р. оновлений МК ЄС (Modernised Customs Code, MCC), який затверджено Регламентом № 450/2008 від 23.04.2008 р., був покликаний замінити МК ЄС 1992 р.⁴

Структурно оновлений МК ЄС склався з 188 статей, об'єднаних у дев'ять розділів. Порівняно з МК ЄС 1992 року кількість статей зменшено з 253 до 188. Таке скорочення відбулося завдяки систематизації та уніфікації норм для окремих інститутів митного права і виключенню тих, які не виправдали свого призначення або були визнані такими, що не відповідають сучасному рівню розвитку митних відносин.

Спочатку оновлений МК ЄС мав застосовуватися з 24.06.2009 р., однак імплементуючі положення для нього так і не були підготовлені, незважаючи на перенесення крайнього терміну на червень, а потім і на листопад 2013 року. Із 01.12.2009 р. набрав чинності Лісабонський договір, який містив нові вимоги з видання імплементуючих положень, які повинні враховуватися у всіх базових правових актах, прийнятих Європарламентом або Радою ЄС. Крім того, мали бути прийняті до уваги зміни практики, що відбулися з 2008 р.

Оновлений МК ЄС передбачав більш широке використання в митних операціях інформаційних технологій, проте це стало ще одним стримуючим фактором на шляху до його впровадження, оскільки існувала затримка в розробленні єдиної загальноєвропейської інформаційної системи.

За підсумком на 2013 р. МК ЄС 2008 р. (MCC) у деяких пунктах уже застарів, практика обігнала деякі його положення, і вони потребували перегляду. З огляду на це Комісія Європейського Парламенту та Рада ЄС запропонували проект переробленого кодексу.

¹ Мароха, В., Олійник, Н., Омельченко, О., Полонський, О., Ропотан, О. (2005). *Митне регулювання в ЄС та Україні: порівняльно-правове дослідження*: наук.-прак. посіб. Київ: ТОВ «Ніка-Прінт».

² *Commission Regulation laying down provisions for the implementation of Council Regulation (EEC) No 2454/93 (2 July 1993) Official Journal* № L 253. P. 1. <<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=OJ:L:1993:253:TOC>>

³ Калініченко, А.І. (2007). *Щодо гармонізації митного законодавства України з Європейськими нормами*. Харків: Право, 159–160.

⁴ *Regulation of the European Parliament and of the Council laying down the Community Customs Code (EC) No 450/2008 (23 April 2008) Official Journal* № L 145. P. 1. <<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=OJ:L:2008:145:TOC>>

Так, 09.10.2013 р. була оприлюднена нова редакція МК ЄС, затверджена Регламентом Європейського парламенту і Ради ЄС № 952/2013 (Union Customs Code, UCC)¹. Регламент набув чинності на двадцятий день після його опублікування 30.10.2013 р., однак більшість статей буде застосовуватися з 01.06.2016 р., оскільки мають бути видані імплементаційні положення. До того часу продовжуватиме діяти МК ЄС 1992 р. (Регламент Ради ЄС № 2913/92) та Кодекс з імплементації (Регламент Комісії ЄС № 2454/93). За своєю суттю прийнятий у 2013 р. МК ЄС (UCC) є переглянутим варіантом Оновленого МК ЄС 2008 року (MCC), який так і не набрав чинності. Європейська Комісія після прийняття МК ЄС (UCC) відразу почала розробку делегуючих та імплементаційних актів на його основі. З початку 2014 р. всі держави-члени та європейські об'єднання підприємців могли брати участь у робочих групах при європейських інституціях, щоб вироблена думка могла бути врахованою при розробці документів.

Процес узгодження може тривати довго. Новий МК ЄС повинен почати діяти з червня 2016 р. До цього часу після опублікування всіх документів усім учасникам ЗЕД необхідно буде поміняти бізнес-процеси, доопрацювати програмне забезпечення, провести навчання персоналу. Застосування всіх цих заходів, за заявами Комісії, має надати економічним операторам більше юридичної визначеності та зробити митні процедури більш чіткими та прозорими, в тому числі й для самих митних органів ЄС. МК ЄС (UCC) також заповнює окремі прогалини в законодавстві, відзначені деякими державами-членами ЄС.

References:

1. Alikin, B., Apollonov, G., Asanov, D. (2006). *Mezhdunarodnye politicheskie, jekonomicheskie i obshhestvennye organizacii: slovar-spravochnik* [International political, economic and social organizations: guidebook]. Moscow. [in Russian].
2. Ahramovich, R.T., Borisov, S.I., Vagonov, B.S. (1982). *Mezhdunarodnye jekonomicheskie organizacii: spravochnik* [International economic organizations: Guidebook]. Moscow: Izd-vo Mosk. un-ta. [in Russian].
3. Baranovskij, V. G., Gujash, J., Garaj, K. (1986). *Evropejskoe soobshhestvo: regulirovanie integracionnyh processov: monografija* [European Communities: regulation of integration process]. Moscow: Nauka. [in Russian].
4. Budkin, V.S., Hrinchenko, Yu.L., Dudchenko, M.L. (2004). *Mizhnarodni intehratsiyni protsesy suchasnosti: monohrafiya* [International integration processes of modernity: monograph]. Kyiv: Znannya Ukrainy. [in Ukrainian].
5. Valki, L., Grabska, V., Gjundel, R. (1979). *Zapadnoevropejskaja integracija i mirovaja jekonomika: monografija* [West-European integration and global economy. Monograph]. Moscow: Mysl. [in Russian].
6. Gromyko, A.A., Kovalev, A.G., Sevostjanov, P.P., Tihvinskij, S.L. (1984). *Diplomatskij slovar* [Diplomatic dictionary]: in 3 volumes. Moscow: Nauka. [in Russian].
7. 2. *Dohovir pro zasnuvannya Yevropejskoyi Spilnoty* [European Union Formation Treaty] 1957. *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrainy* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_017/conv> [in Ukrainian].
8. Zhagorov, S.V. (2004). *Tamozhennoe pravo: kurs lekcij dlja stud. jekonom. spec.* [Customs law: lecture course for students of economic speciality]. Gomel: UO «Belorus. trgovno-jekonom. un-t potrebit. kooperacii». [in Russian].
9. Kalinichenko, A.I. (2007). *Shchodo harmonizatsiyi mytnoho zakonodavstva Ukrainy z Yevropejskymy normamy* [Concerning harmonization of customs legislation of Ukraine with European norms]. Kharkiv: Pravo, 159-160. [in Ukrainian].
10. Kozyrin, A.N. (2014). *Gosudarstvenno-pravovoj mehanizm tamozhennoj politiki zarubezhnyh stran* [State-legal mechanism of customs policy of foreign countries]. Moscow: mosk. gos. in-t. mezhdunar. otnoshenij. [in Russian].
11. Marokha, V., Oliynyk, N., Omelchenko, O., Polonsky, O., Ropotan, O. (2005). *Mytne rehulyuvannya v YeS ta Ukraini: porivnyalno-pravove doslidzhennya: nauk.-prak. posib.* [Customs regulation in EU and Ukraine: comparative legal research]. Kyiv: TOV «Nika-Print». [in Ukrainian].
12. Shemjatenkov, V.G. (2013). *Evropejskaja integracija: ucheb. Posobie* [European integration. Textbook]. Moscow: Mezhdunar. otnoshenija. [in Russian].
13. Shishkov, Ju.V. (1978). *Teorii regional'noj kapitalisticheskoy integracii* [Theories of regional capitalistic integration]. Moscow: Mysl. [in Russian].
14. Jentin, L.M. (2000). *Evropejskoe pravo: uchebn. dlja vuzov* [European law. Textbook]. Moscow: Izd-vo NORMA. [in Russian].
15. *Commission Regulation laying down provisions for the implementation of Council Regulation (EEC) No 2454/93 (2 July 1993) Official Journal* № L 253. P. 1. <<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=OJ:L:1993:253:TOC>> [in English].

¹ *Regulation of the European Parliament and of the Council laying down the Union Customs Code Official (EU) No 952/2013 9 October 2013 Journal* № L 269. P. 1 <<http://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L:2013:269:TOC>>

16. *Council Regulation establishing the Community Customs Code* (EEC) No 2913/92 (October 12, 1992). *Official Journal* № L 302, P. 1. <<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=OJ:L:1992:302:TOC>> [in English].
17. *Glossaire des termes douaniers internationaux* (1995). Bruxelles: Organisation mondiale des douanes. [in French].
18. *Règlement (CEE) № 2658/87 du Conseil* (juillet 23 1987). [in French].
19. *Regulation of the European Parliament and of the Council laying down the Union Customs Code Official* (EU) No 952/2013 9 October 2013 *Journal* № L 269. P. 1 <<http://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L:2013:269:TOC>> [in English].
20. *Regulation of the European Parliament and of the Council laying down the Community Customs Code* (EC) No 450/2008 (23 April 2008) *Official Journal* № L 145. P. 1. <<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=OJ:L:2008:145:TOC>> [in English].
21. *Resolution du Conseil de Cooperation Douaniere relative au Cadre de Normes visant a securiser et a faciliter le commerce mondial* (2007). Bruxelles, Organisation mondiale des douanes, 65–66. [in French].
22. *The General Agreement on Tariffs and Trade* (adopted 30 October 1947, entered into force 1 January 1948) (GATT) <https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_01_e.htm> [in English].
23. *This is EFTA*. (2008). Brussels: European Free Trade Association. [in English].